

BIJLAGE 1 DEELNEMENDE PARTIJEN KLANKBORDGROEP CULTUUR

Klankbordgroep Cultuur: samenstelling	
1.	Stichting Podia Heemstede
2.	Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek
3.	Bibliotheek Zuid-Kennemerland
4.	Harmonie St. Michael*
5.	Voorwegkoor
6.	Heemsteeds Philharmonisch Orkest*
7.	Stichting Heemsteedse Kunstkring
8.	Stichting Kunstbeurs Heemstede
9.	College Hageveld
10.	Jacobaschool
11.	Stichting CASCA
* Genoemde verenigingen vertegenwoordigden tevens het Symfonisch Blaasorkest.	

BIJLAGE 2 GESCHIEDENIS EN BODEMARCHIEF VAN HEEMSTEDE

Archeologische vindplaatsen, historische landschappen en monumentale gebouwen vertellen ons over ons verleden. Samen vormen ze onze cultuurhistorie. In het gebied dat wij nu kennen als Zuid-Kennemerland leven al duizenden jaren mensen. In het onderstaande geven we een kort overzicht van de geschiedenis van Heemstede

Iedere (archeologische) periode heeft zijn eigen kenmerken en verschijningsvormen. Figuur 2.1 geeft een overzicht van de namen en tijdsduur van de verschillende perioden.

Steentijd

De oudste sporen van bewoning in (de omgeving van) Heemstede zijn nauw verbonden met de landschappelijke ontwikkeling van het Hollandse kustgebied.

Na de laatste IJstijd, zo'n tienduizend jaar geleden, steeg de zeespiegel door het afsmelten van de ijskappen, waardoor Noord- en Zuid-Holland grotendeels deel uitmaakten van de Noordzee.

Toen de zeespiegelstijging circa zesduizend jaar geleden afnam, ontstonden er door de aanvoer van zand geleidelijk lange smalle zandbanken, evenwijdig aan de huidige kustlijn. Deze zandbanken worden ook wel **strandwallen** genoemd. Op deze strandwallen vond duinvorming plaats.

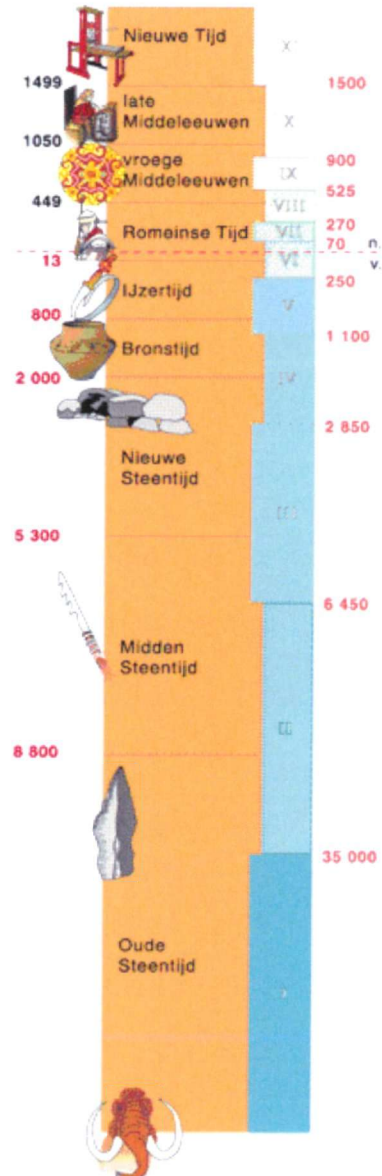
In de perioden waarin de opbouw van de strandwallen stagneerde, ontstond een lage strandvlakte tussen de strandwal en de zee. Als de zandaanvoer in een volgende periode weer toenam, ontstond weer een nieuwe strandwal. Zo breidde de kust zich in westwaartse richting uit en ontstond een landschap met afwisselend hoger en lager gelegen zandstroken. Tussen de strandwallen waren lager gelegen, nattere, strandvlakten gelegen: hier ontstond veenvorming. Veenriviertjes, zoals het Spaarne, zorgden voor de afwatering.

De strandwallen zijn in de regio gevormd tussen 5600 en 4600 jaar geleden. Eén van de oudste strandwallen, ongeveer 5200 jaar geleden ontstaan, loopt van Heemstede naar Spaarnwoude en is in het zuiden op zijn breedst en wordt naar het noorden steeds smaller.

Op enkele plaatsen in de kuststreek zijn sporen aangetroffen die aantonen dat de strandwallen en de duinen al vrij snel na de vorming door de mens in gebruik zijn genomen. Het waren de eerste bewoonbare plaatsen in het Nederlandse kustgebied. De prehistorische bewoners van de strandwallen leefden hier overigens niet permanent: ze kwamen hier uitsluitend in het zomerseizoen. Ze leefden van het verzamelen van voedsel (begroeiing op de strandwallen zorgde voor appel, braam, hazelaar en meidoorn) en van de jacht, waarbij stenen werktuigen werden gebruikt. Door de ligging kon er tevens gevist worden.

Duidelijk is dat er in de Nieuwe Steentijd al mensen in deze regio leefden. De oudste archeologische vondst uit de omgeving (huidige grondgebied van Haarlem), een vuistbijl van bruin kwartsiet, stamt uit circa 3600 voor Christus (figuur 2.2).

Fig.2.1 Tijdsbalkperiode



Uit deze vroegste bewoningsperiode zijn uit Heemstede geen sporen bekend. Het feit dat er geen archeologische waarnemingen zijn gedaan - onder andere als gevolg van de beperkte hoeveelheid onderzoek tot nu toe - betekent uiteraard niet dat er geen archeologische waarden aanwezig, dan wel te verwachten zijn.



Fig.2.2. kwartsietbijl, ca 3600 v. Chr., Haarlem

Bronstijd en IJertijd

Heel geleidelijk schakelde men in de Bronstijd (2000-800 voor Christus) over op landbouw en veeteelt. Het gebied van de strandwallen werd vanaf die tijd permanent bewoond. Ploegsporen, werktuigen en aardewerk getuigen in de regio van de leefwijze van deze vroege boeren. In het begin leverde de landbouw alleen nog niet genoeg op. Jagen, vissen en verzamelen bleven tot het midden van de Bronstijd nodig. Zo ook het gebruik van stenen werktuigen.

Hiervan getuigt de vondst van een pijlpunt uit het begin van de Bronstijd gevonden in een tuin van een huis aan de Glipperdreef (figuur 2.3).



Fig. 2.3. pijlpunt uit de Bronstijd gevonden in een tuin van een huis aan de Glipperdreef

Door de overgang op de landbouw ontstond er behoefte aan goede grond. Er werden hekken, hagen en greppels aangelegd om het landeigendom te accentueren en de rechten op het land controleerbaar te maken. In de Bronstijd ontstonden paden tussen de verschillende met elkaar in contact staande woonplaatsen. Hoogstwaarschijnlijk zijn in onze regio de strandwallen voor dit doel gebruikt.

Uit de Bronstijd en IJertijd (800-13 voor Christus) zijn in de regio meer bewoningssporen aanwezig dan uit de Steentijd. Ook in Heemstede. Zo zijn op het terrein van Hageveld bij opgravingen in 2005 sporen uit de zowel de Brons- als IJertijd aangetroffen (scherven). Daarnaast is er bijvoorbeeld in 1987 in het bos van Groenendaal achter de Algemene begraafplaats een zeldzame mantelspeld (spiraalfibula) uit de IJertijd gevonden.

Romeinse tijd

De Romeinen hebben sinds 13 voor Christus (keizer Augustus) verscheidene pogingen ondernomen om het noorden van het huidige Nederland te veroveren. Dit is niet gelukt: na diverse nederlagen staakte keizer Claudius in 47 na Christus de pogingen om het gebied boven de Rijn te veroveren; de Rijn werd onderdeel van de formele grens (Limes) van het Romeinse rijk. Wel ontstonden er intensieve handelscontacten van de Romeinen met Noord-Nederland. Er zijn aanwijzingen dat er destijds in onze regio - met name de omgeving van Heemstede en Haarlem - sprake was van (boeren) nederzettingen. Tijdens een verkennend archeologisch onderzoek in het kader van nieuwbouwplannen op het landgoed Hagenduin werd een deels verstoorde cultuurlaag aangeboord met ijzerslakken, grote hoeveelheden houtskool en delen van een ovenwand. Deze vondsten duiden op ijzerproductie en vermoedelijk een nederzetting uit de late IJertijd/Romeinse Tijd. Zeer bijzonder zijn de vondsten die in 1958 op Hageveld zijn gedaan. Deze vondsten bestaan, naast het gebruikelijke inheemse aardewerk, uit scherven van luxe geïmporteerde serviesgoed, het zogenaamde terra sigillata. De meest bijzondere vondst is een aardewerken inktptetje.

De Romeinen introduceerden in ons land aardewerk dat op de draaischijf was vervaardigd. Hoewel de inheemse bevolking hier te lande nog lange tijd handgevoemd, inheems aardewerk bleef produceren, werd het op de

draaischijf vervaardigde, Romeinse steeds populairder. Het verdrong het inheemse aardewerk op den duur volkomen.

Middeleeuwen

In de 3^e en 4^e eeuw na Christus lijkt er sprake van een breuk in de bewoningsgeschiedenis van onze regio. Dit als gevolg van politieke onrust (de Grote volksverhuizing) en klimatologische veranderingen in het gebied (vernatting). Sporen uit de periode sinds de Romeinse tijd tot en met de Karolingische tijd (8^e eeuw) zijn vooralsnog in Heemstede niet aangetroffen. Dit geldt overigens voor de hele regio. Uit historische bronnen kan wel worden afgeleid dat er rondom Haarlem sprake moet zijn geweest van bewoning. Over de omvang hiervan is echter niets bekend.

Bekend is wel dat er in de loop van de Vroege middeleeuwen (449-1050 na Christus) sprake is geweest van bewoning van het kustgebied van Zuid-Kennemerland. En dat de oostelijke rand van de strandwallen bewoond werd. Het bouwland uit die tijd, in dit gebied "geest" genoemd, was gelegen op de strandwallen. Er zijn uit deze periode echter geen archeologische sporen bekend.

Wel zijn er bewoningssporen uit de Late Middeleeuwen (1050 tot 1500 na Chr.) bekend. Heemstede maakte in de Late Middeleeuwen deel uit van het Haarlemmerambacht, dat was gelegen tussen de zee en het Haarlemmermeer. De grens werd verder gevormd door - het huidige - Zuid-Holland en Velsen. Haarlem was tot 1245 het hoofddorp van dit uitgestrekte gebied. In dat jaar werd door graaf Willem II van Holland aan Haarlem stadsrecht verleend. De overige nederzettingen van het gebied, waaronder Heemstede, werden in de jaren na de stadswording van Haarlem zelfstandige ambachtsheerlijkheden (bestuurs- en rechtskringen). Deze verschillende heerlijkheden werden in de loop van de 13^e eeuw door de graaf van Holland aan zijn leenmannen in leen uitgegeven.

De heerlijkheid Heemstede wordt voor het eerst vermeld in een akte uit 1284. Omstreeks deze tijd is het door graaf Floris V in leen gegeven aan een lid van het adellijke geslacht Van Houlede (later Van Heemstede genaamd), een geslacht dat oorspronkelijk afkomstig was uit Vlaardingen. Deze leenheer vestigde zich rond 1290 in een voor hem gebouwd kasteel aan het Spaarne. Het terrein van het kasteel is nog altijd bekend als Het Oude Slot. Door archeologisch onderzoek van het Oude Slot zijn verschillende bouwfasen onderkend. Daarnaast zijn grote hoeveelheden gebruiksvoorwerpen gevonden. De fundamenten van het oorspronkelijke kasteel zijn ondergronds bewaard. Het Oude Slot heeft de rijks-monumentale status. Dit is mede gebaseerd op het grote archeologische belang van deze fundamenten.

Het oorspronkelijke grondgebied van de ambachtsheerlijkheid besloeg een veel groter oppervlak dan het huidige Heemstede. Aan de Noordzijde strekte het zich uit tot ver in het huidige Haarlem. Bij de stadsuitbreiding van 1428 werd de zuidelijke grens van Haarlem verlegd tot aan de Haarlemmerhout. Hoewel de naam anders doet vermoeden, behoorde dit bos tot de heerlijkheid Heemstede. Tot 1653 liep de zuidelijke grens van Heemstede tot aan het huidige Hillegom: Bennebroek maakte dus oorspronkelijk deel uit van de heerlijkheid Heemstede

In de middeleeuwen werd de noord-zuid verbinding gevormd door de nu nog bestaande Herenweg. Vermoedelijk was het van oorsprong een smal pad, dat pas in de 14^e eeuw gebruikt werd voor doorgaand verkeer. Vrachtrijderij ontstond op deze weg uit de verplichting van de Heemstedenaren om de leden van het Hollands grafelijk huis (gevestigd te Haarlem) en hun vrachten te vervoeren. Aangezien daardoor continu wagens en paarden voor dat doel beschikbaar moesten zijn, ging men zich ook in het algemeen met particulier vervoer bezig houden. Hiernaast vormde onder andere het Manpad een doorgaande weg (naar het westen). Een al te weidse voorstelling moeten we ons overigens niet maken van dit Manpad: het was oorspronkelijk een gewoon voetpad dat door het bos liep. Het Manpad is de plek waar volgens de overlevering Witte van Haemstede in 1304 de opdringende Vlamingen versloeg⁹.

⁹ Hiernaast is het Manpad volgens overlevering het strijdtoneel geweest van de veldslag die leidde tot de val van Haarlem tijdens de Tachtigjarige Oorlog (8 juli 1573). Bewijs van het daadwerkelijk plaatsvinden van deze veldslagen is overigens niet aanwezig.

Ook de wegen binnen de ambachtsheerlijkheid waren oorspronkelijk slechts gering in aantal: onder andere de Achterweg, de Voorweg en de Hoflaan. Dit geringe aantal wegen is de voornaamste reden van de eigenaardige structuur die Heemstede had: de verschillende buurtschappen, kernen, waren nauwelijks met elkaar verbonden. Naast kernen die bestonden uit agrarische gemeenschappen, ontstonden er geleidelijk verschillende buurtschappen in het noorden van Heemstede. Om de stedelijke accijnzen van Haarlem te ontlopen vestigden tal van neringdoenden zich juist buiten de Haarlemse stadsgrenzen. Het buurtschap "Heemstede" - rond het huidige Wilhelminaplein - werd beschouwd als de hoofdkern of het "dorp" van de heerlijkheid. Op het Wilhelminaplein verrees in 1345 een kerk.

Heemstede kende in de Late Middeleeuwen naast Het Oude Slot nog een kasteel: Berkenrode. De oudste bronnen maken in 1284 melding van de "camp" (akker) Berkenrode. De naam Berkenrode geeft aan dat er sprake was van een, door het rooien van bomen (berken) bebouwbaar gemaakt stuk land. Wat hiermee is gebeurd, is niet bekend. Pas in 1451 werd er melding gemaakt van het huis, dat bekend is van afbeeldingen en een kasteelachtig uiterlijk vertoont. Het bevond zich op de plek waar nu de grote vijver ligt en werd met een slotgracht omgeven. Tot 1797 zou hier in verschillende gedaantes het huis Berkenrode hebben gestaan. Tijdens opgravingen zijn er restanten van teruggevonden. Het landgoed Berkenrode heeft de rijks monumentale status: de resten van het middeleeuwse kasteel zijn hierbij van groot archeologisch belang.

Bij een recente opgraving op het terrein van Hageveld is er nog meer bewoning vanuit de Late Middeleeuwen aangetoond. Een deel van het 15^e-eeuwse Bernardijnenklooster "Porta Coeli" is opgegraven. Diverse opmerkelijke vondsten zijn er bij deze opgraving aangetroffen, waaronder een grote hoeveelheid botresten en bijzonder versierd zilveren boekbeslag.

Nieuwe Tijd

Vanaf de Middeleeuwen komen steeds meer secundaire bronnen beschikbaar waarmee het verleden gereconstrueerd kan worden: kronieken, registers, verslagen, prenten en kaartmateriaal. In de Nieuwe Tijd ontwikkelde Heemstede zich steeds verder. Er ontstonden op de strandwallen in de heerlijkheid Heemstede noord-zuidlopende nederzettingen. Langs de wegen die langs de rand van de strandwallen lagen, zoals de Herenweg, verzezen hofsteden en herbergen.

De "Heren van Heemstede"

Heemstede ging vanaf de 14e eeuw door schulden van opeenvolgende Heemsteedse heren in verschillende handen over. In december 1620 werd de heerlijkheid Heemstede (inclusief het in vervallen toestand verkerende Oude Slot) aangekocht door de Amsterdamse koopman Adriaan Pauw, die rijk geworden was door de handel op Oost-Indië. Pauw liet het kasteel grondig herstellen en verfraaien, met als resultaat dat de middeleeuwse burcht werd omgebouwd tot een renaissancestisch bouwwerk, dat waardig was om vorstelijke personen te kunnen herbergen.

Tevens gaf hij opdracht voor de bouw van de huidige protestantse kerk aan het Wilhelminaplein, gebouwd op de fundamenten van het eerdere kerk van 1345. Deze kerk had de Tachtigjarige Oorlog niet overleefd. Pauw stichtte tevens een school, waardoor Heemstede de oudste basisschool - op de oorspronkelijke locatie - van Nederland heeft: de Voorwegschool. Na het overlijden van Pauw in 1653 werden Heemstede en Bennebroek gescheiden: zoon Gerard kreeg Heemstede en diens jongere broer Adriaan jr. werd ambachtsheer van Bennebroek.

De ambachtsheerlijkheid (en het slot) bleven generaties in bezit van de familie Pauw, totdat Heemstede in 1793 werd verkocht aan Johanna Maria Dutry. Toen zij vrouwe van Heemstede was maakte de Franse Revolutie geleidelijk een eind aan de ambachtsheerlijkheden. In de volgende periode kwam er een gemeentebestuur met burgemeester. Na haar overlijden is het in verval geraakte slot in 1808 verkocht en gesloopt. Slechts enkele gebouwen, waaronder het koetshuis, het poortgebouw, de duivenpoort en de Vredesbrug bleven behouden.

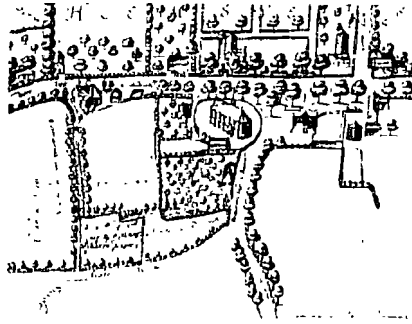


Fig. 2.4 Heemstede rondom het Wilhelminaplein in 1627. Tekening van Balthazar Florsz

Buitenplaatsen

Vanaf de 17de eeuw ontstonden er met name aan weerszijden van de Herenweg buitenplaatsen, zoals de Hartekamp, het huis te Manpad en Ipenrode. De eigenaren - veelal kooplieden, bankiers en vermogende regenten uit Amsterdam en Haarlem - lieten de buitenplaatsen aanleggen om enkele maanden in het jaar in een natuurlijke omgeving te kunnen doorbrengen. Vele Heemstedenaars vonden, als tuinlieden, koetsiers, palfreniers of huisknechten, werk op deze buitenplaatsen.

Blekerijen

Een belangrijke bron van inkomsten, typerend voor de duinstreek, was het afgraven van zand. Voor de uitbreidingen van Amsterdam, Leiden en Haarlem werd zand afgevoerd uit Heemstede. Om het zand te vervoeren werden diverse vaarten aangelegd, zoals de Blekersvaart en de Heerenzandvaart. Deze vaarten zorgden er tevens voor dat Heemstede minder geïsoleerd kwam te liggen. De Haarlemmer Trekvaart (ook wel Leidse Vaart genoemd) is, in tegenstelling tot de genoemde zandvaarten, gegraven voor het vervoer per trekvaart.

De grootste bron van inkomsten vormden in de periode van en na de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) de blekerijen. Veel bewoners uit de Zuidelijke Nederlanden trokken naar het noorden en vestigden zich in grote getale rond Haarlem. Van oudsher geschoold in de bleektechniek, vormde de aanwezigheid van zuiver water (duinwater), wind en zon voor hen aanleiding tot het stichten van diverse lijnwaad-, garen- en kleeblekerijen. De blekersbedrijven werden gevestigd op de afgegraven zandgronden en maakten gebruik van de zandvaarten: zo werd Amsterdamse, Haarlemse en Leidse vuile was naar Heemstede vervoerd. Als gevolg van de snelle toename van de blekerijen (in 1628 waren er al 28) steeg het inwonertal van Heemstede enorm: in de periode tussen 1514 en 1632 had Heemstede 300 á 400 inwoners, in 1651 telde de heerlijkheid circa 1400 zielen. Er was in korte tijd een groei van de beroepsbevolking van circa 900 personen (voornamelijk vrouwen). In de omgeving van de blekerijen ontstonden nieuwe buurtschappen, zoals het buurtschap Crayenest aan de Gasthuiszandvaart (nu de Crayenestervaart).

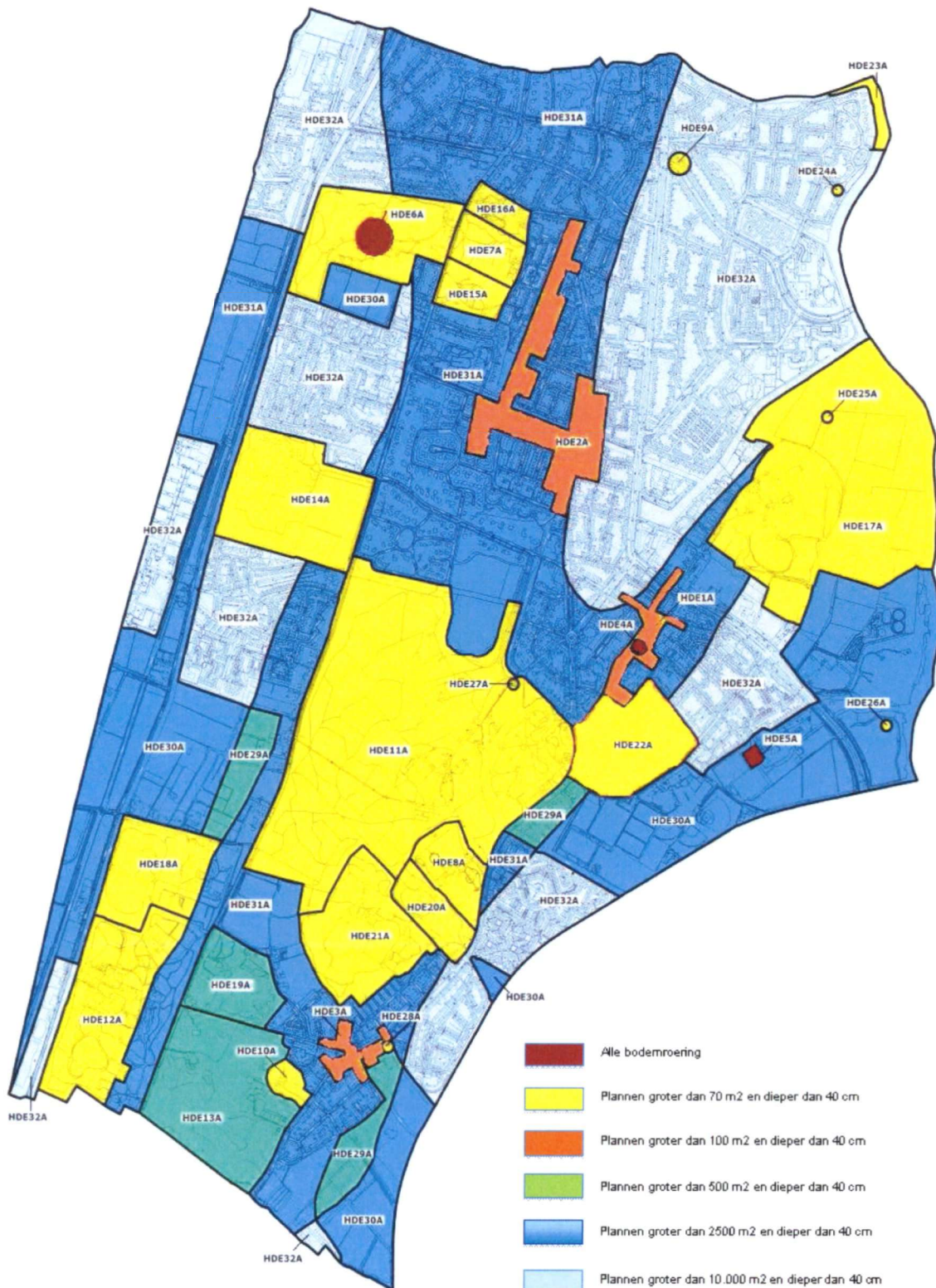
Na 1850 ging als gevolg van de droogmaking van het Haarlemmermeer - en het stoppen van de doorstroming - de kwaliteit van het water achteruit. Van het blekersbedrijf bleven na 1850 alleen de kledingblekerijen (wasserijen) bestaan: hieruit ontwikkelden zich stoomwasserijen aan weerszijden van de Blekersvaart. Van deze waterijen zijn enkele restanten bewaard gebleven.

Belangrijker voor Heemstede werd de bloembollencultuur die rond 1800 in de omgeving van Haarlem tot bloei was gekomen. In de daarop volgende periode werden steeds meer velden die oorspronkelijk in gebruik waren voor het bleken in gebruik genomen voor het telen van bloembollen. Tot het begin van de 20^e eeuw waren buitenplaatsen, enkele historische kernen, blekerijen en tuinderijen de belangrijkste elementen waaruit het landschap van Heemstede bestond.

Tussen 1900 en 1940 verstedelijkte het gebied al grotendeels. Na de Tweede Wereldoorlog zette deze verstedelijking zich voort.

BIJLAGE 3 ARCHEOLOGISCHE WAARDENKAART HEEMSTEDEN

A. Archeologische waardenkaart Heemstede



B. Toelichting waardenkaart

- 1 Het regime "alle bodemroering" is, in afwijking op artikel 42a van de Monumentenwet, opgenomen, omdat in deze gebieden bijzondere archeologische waarden zijn aangetoond of in sterke mate zijn te verwachten.
- 2 Het regime "plannen groter dan 70 m² én dieper dan 40 cm" is, in afwijking op artikel 42a van de Monumentenwet opgenomen, omdat het in deze gebieden gaat om molens, buitenplaatsen of landgoederen op de strandwal en een galgenveld buiten de strandwal. Rondom buitenplaatsen is de grond over het algemeen onverstoord waardoor mogelijke archeologische waarden intact zijn gebleven. De landgoederen op de strandwal zijn ook van groot belang, omdat vroegere bewoning hier veelal plaatsvond. Ook deze gebieden zijn in de meeste gevallen onverstoord. Tevens zijn er in deze gebieden archeologische waarden aangetoond.
- 3 Het regime "plannen groter dan 100 m² én dieper dan 40 cm" is opgenomen, omdat het hierbij gaat om dorpskernen op de strandwal. Deze gebieden zijn van belang, omdat bewoning in deze gebieden al in het verre verleden aanwezig was.
- 4 Het regime "plannen groter dan 500 m² én dieper dan 40 cm" is opgenomen voor gebieden die op de strandwal liggen en onverstoord zijn, maar waarbij er geen archeologische waarden bekend zijn.
- 5 Het regime "plannen groter dan 2.500 m² én dieper dan 40 cm" is opgenomen, voor gebieden die weliswaar op de strandwal liggen, maar in het recente verleden al verstoord zijn. Tevens zijn er geen archeologische waarden in deze gebieden bekend.
- 6 Het regime "plannen groter dan 10.000 m² én dieper dan 40 cm" is opgenomen voor gebieden die recent verstoord zijn én niet op de strandwal liggen. Tevens zijn er geen archeologische waarden in deze gebieden bekend.

C. Beschrijving waardenkaart

Historische dorpskern en/of bewoningsconcentratie (HDE1A t/m HDE3A)

Beschrijving

De huidige gemeente Heemstede heeft zich niet ontwikkeld vanuit een centrale dorpskern, maar vanuit meerdere bewoningsconcentraties die in de loop van de tijd aan elkaar zijn vastgegroeid. De drie bewoningsconcentraties bestaan uit Heemstede, de Zandvaarterbuurt en De Glip. De begrenzing van deze kernen is gebaseerd op de bebouwingsoppervlakte rond het midden van de 19^e eeuw. Daar waar noodzakelijk zijn deze grenzen met behulp van de kadastrale minuut uit 1811-1832 nader gepreciseerd.

Waardebepaling

De historische kernen Heemstede, de Zandvaarterbuurt en De Glip zijn aangeduid als gebied van hoge archeologische waarde. Archeologische waarnemingen en opgravingen in verschillende gemeenten in Noord-Holland hebben aangetoond dat historische stads- en dorpskernen vrijwel overal belangrijke archeologische waarden bevatten, behalve daar waar de bodem in de 20^e eeuw is verstoord. De te verwachten archeologische sporen bevinden zich vaak reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte en bestaan concreet uit fundamente van huizen, ophogingen, afvalkuilen, waterputten, beerputten, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

Vrijstellingsgrens

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 70 m² of groter en een diepte van 40 cm of dieper dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. Plannen die niet aan deze criteria voldoen zijn vrijgesteld van de archeologische onderzoeksplicht. Voor een deelgebied (het kerkterrein) binnen de historische kern van Heemstede geldt een andere vrijstellingsgrens en is een afzonderlijke gebiedsbeschrijving opgesteld.

Kerkterrein met kerk en kerkhof (HDE4A)

Beschrijving

Binnen de historische kern van Heemstede bevindt zich een middeleeuws kerkterrein. De (nog bestaande) kerk is gebouwd in 1623-1625 op restanten van een ten tijde van het Beleg van Haarlem in 1573 geruïneerde 14^e-eeuwse kapel.

Waardebepaling

Het terrein is een gebied van hoge archeologische waarde. Het kerkgebouw zelf is aangewezen als Rijksmonument. Het is goed mogelijk dat zich in de ondergrond nog restanten bevinden van de uit schriftelijke bronnen bekende 14^e-eeuwse kapel. Het is

daarnaast niet ondenkbaar dat de kapel een voorloper heeft gekend, aangezien bewoning hier vermoedelijk al in de 11^e eeuw hier aanwezig was. Voorts zijn op het kerkterrein nog sporen van grafrituelen en grafbestel aan te treffen.

Vrijstellingsgrens

Bij alle niet reguliere grondroerende werkzaamheden¹⁰ in de bodem van de kerkterreinen moet rekening worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden, ook bij grondroerende werkzaamheden tijdens restauratiewerk.

Kasteelterreinen (HDE5A en HDE6A)

Beschrijving

Heemstede is in het bezit van twee kasteelterreinen: Slot Heemstede en Berkenrode. Slot Heemstede is gebouwd aan het einde van de 13^e eeuw door de Heren van Heemstede. De locatie is gelegen aan de monding van de Zuider Buiten Spaarne op een uitloper van de strandwal. Berkenrode is van latere datum. Dit kasteel is in de 15^e eeuw gebouwd op de strandvlakte langs de Herenweg. Later is op dit terrein sprake van een buitenplaats.

Waardebepaling

Kasteel Berkenrode wordt aangeduid als gebied van hoge archeologische waarde. Slot Heemstede wordt van zeer hoge archeologische waarde geacht. Archeologisch onderzoek op beide terreinen heeft aangetoond dat zich in de ondergrond nog restanten van het kasteel bevinden. Voorts kunnen in de ondergrond ook bijvoorbeeld ophogingslagen, (afval)kuilen en gebruiksvoorwerpen aanwezig zijn.

Vrijstellingsgrens

Slot Heemstede en Berkenrode: bij alle grondroerende werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

Buitenplaatsen (HDE8A t/m HDE12A, HDE14A t/m HDE18A, HDE20A en HDE22A)

Beschrijving

De buitenplaatsen in Heemstede zijn talrijk en ontwikkelden zich voornamelijk langs de Herenweg en de Binnenweg. Een buitenplaats kan worden omschreven als een deftig plattelandshuis, geliefd bij de welgestelde bevolking als (tijdelijk) onderkomen om het stadse leven te ontvluchten. Buitenplaatsen kennen vaak hun oorsprong in de 16^e eeuw, waarbij een al bestaand boerenbedrijf werd verbouwd tot een (klein) landhuis. Pas in een later stadium werd dan eventueel een nieuw huis gebouwd waardoor de oorspronkelijk aanwezige boerderij verdween. Aan het einde van de 18^e en het begin van de 19^e eeuw werden door de afnemende welvaart veel landgoederen verlaten en raakten zodoende in verval.

Waardebepaling

In de bodem kunnen zich, met name waar deze nog niet zo sterk verstoord is, archeologisch relevante resten van buitenplaatsen en boerderijen bevinden. Deze zullen voornamelijk bestaan uit fundamente van hoofd- en bijgebouwen, gebruiksvoorwerpen, voormalige vijvers, grachten en waterlopen en sporen van tuinaanleg (bij buitenplaatsen). Zij leveren informatie over de ruimtelijke, bouwkundige en tuin-architectonische ontwikkeling van de buitenplaatsen en het dagelijks leven van bewoners en personeel.

Daarnaast bieden de bewaard gebleven landgoederen van de buitenplaatsen in archeologisch opzicht een bijzondere conserverende werking voor onder meer prehistorische bewoningssporen. De bodemverstoring is op de terreinen die enkele eeuwen geleden als landgoed zijn ingericht immers doorgaans gering geweest. De eventueel aanwezige archeologische sporen zijn hierdoor waarschijnlijk goed bewaard gebleven.

Vrijstellingsgrens

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 70 m² of groter en een diepte van 40 cm of dieper dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. Plannen die niet aan deze criteria voldoen zijn vrijgesteld van de archeologische onderzoekplicht. Een uitzonderlijke positie vormen de buitenplaatsen Bronstee en Meer en Bos. Beide bevinden zich namelijk in de bebouwde kom. Bronstee is inmiddels verdwenen, maar de kans bestaat dat hiervan nog restanten in de bodem aanwezig zijn. Het voormalige Meer en Bos is voor een belangrijk deel nog bewaard gebleven, zowel de bebouwing als de tuinaanleg..

¹⁰ Het begraven wordt op de begraafplaatsen die nog in gebruik zijn tot de reguliere werkzaamheden gerekend

Galgenveld (HDE23A)

Beschrijving

Historisch kaartmateriaal laat vanaf de 17^e eeuw in de omgeving van de huidige J. H. Weisenbruchweg de aanwezigheid van een galgenveld of 'gerecht' zien. Ook op de topografische kaart van 1894-1923 wordt de benaming 'Het Galgeveld' nog gebruikt. Doorgaans bestaat een galgenveld uit één of meerdere galgen met daaronder een put waarin de stoffelijke resten vielen nadat ze door weer en wind waren verteerd. Soms werden op het galgenveld ook hoofden op staken en lichaamsdelen op raden tentoongesteld.

Waardebepaling

In de bodem kunnen zich, met name waar deze nog niet zo sterk verstoord is, archeologisch relevante resten bevinden. Deze resten kunnen bestaan uit onderdelen die behoren tot de karakteristieken van het voormalige galgenveld zoals sporen van een galgconstructie, maar ook een galgenput met daarin menselijke overblijfselen.

Vrijstellingsgrens

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 70 m² of groter en een diepte van 40 cm of dieper dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. Plannen die niet aan deze criteria voldoen zijn vrijgesteld van de archeologische onderzoekplicht.

Molenplaatsen (HDE24A t/m HDE28A)

Beschrijving

Op een aantal plaatsen in de gemeente Heemstede zijn windmolens aanwezig geweest. Uit onderzoek van historische kaarten in het kader van deze nota zijn vijf plaatsen aangetroffen waarop in het verleden molens hebben gestaan. Het molentje van Groenendaal en de Molen van Höcker/De Nachtegaal zijn nog zichtbaar.

Waardebepaling

In de bodem kunnen zich, met name waar deze nog niet zo sterk verstoord is, archeologisch relevante resten van de molens en eventuele bijgebouwen bevinden. Deze zullen voornamelijk bestaan uit funderingssporen van gebouwen, gereedschappen en gebruiksvoorwerpen. Ook waar de molen nog aanwezig is kunnen zich in de ondergrond sporen bevinden die bijvoorbeeld wijzen op een voorganger of van inmiddels verdwenen bijgebouwen.

Vrijstellingsgrens

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 70 m² of groter en een diepte van 40 cm of dieper dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. Plannen die niet aan deze criteria voldoen zijn vrijgesteld van de archeologische onderzoekplicht.

Overig onbebouwd gebied op de strandwal (HDE7A, HDE13A, HDE19A, en HDE29A)

Beschrijving

Dit gebied betreft het gebied buiten de bebouwde kom van Heemstede, ter hoogte van de strandwal, waar vooralsnog geen bekende archeologische waarden zijn aangetroffen. Hiertoe worden ook de terreinen gerekend waarvan bekend is dat zij eens tot een bepaald landgoed hoorden, maar waarvan verwacht wordt dat zij niet tot nauwelijks bebouwd zijn geweest.

Waardebepaling

Dit deel van de gemeente kan archeologische waarden bevatten, maar de aard en precieze ligging daarvan is (deels) nog onbekend. Op grond van de ontbrekende bebouwing bestaat de kans dat de eventueel aanwezige archeologische waarden in de bodem bewaard zijn gebleven.

Vrijstellingsgrens

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 500 m² of groter en een diepte van 40 cm of dieper dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. Plannen die niet aan deze criteria voldoen zijn vrijgesteld van de archeologische onderzoekplicht.

Overig onbebouwd gebied op de strandvlakte (HDE30A)

Beschrijving

Dit gebied betreft het gebied buiten de bebouwde kom van Heemstede, ter hoogte van de strandvlakte, waar vooralsnog geen bekende archeologische waarden zijn aangetroffen. Hiertoe worden ook de terreinen gerekend waarvan bekend is dat zij eens tot een bepaald landgoed hoorden, maar waarvan verwacht wordt dat zij niet tot nauwelijks bebouwd is geweest.

Waardebepaling

Dit deel van de gemeente kan archeologische waarden bevatten, maar de aard en precieze ligging daarvan is (deels) nog onbekend. Op grond van de ontbrekende bebouwing bestaat de kans dat de eventueel aanwezige archeologische waarden in de bodem bewaard zijn gebleven. Deze kans wordt iets minder groot geacht op de strandvlakte dan op de strandwal (zie vorige gebiedsbeschrijving).

Vrijstellingsgrens

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 2500 m² of groter en een diepte van 40 cm of dieper dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. Plannen die niet aan deze criteria voldoen zijn vrijgesteld van de archeologische onderzoeksplicht.

Recent verstoord gebied op de strandwal (HDE31A)

Beschrijving

Dit gebied betreft het recent verstoorde gebied ter hoogte van de strandwal. De recente verstoring kan zijn veroorzaakt door bebouwing (tot stand gekomen in de 20^e en 21^e eeuw) of door bijvoorbeeld afgraving van de strandwalgrond.

Waardebepaling

Dit deel van de gemeente kan archeologische waarden bevatten, maar de aard en precieze ligging daarvan is (deels) nog onbekend. Op grond van de aanwezige bebouwing en andere bodemroerende activiteiten bestaat de kans dat de eventueel aanwezige archeologische waarden verstoord zijn geraakt.

Vrijstellingsgrens

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 2500 m² of groter en een diepte van 40 cm of dieper dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. Plannen die niet aan deze criteria voldoen zijn vrijgesteld van de archeologische onderzoeksplicht.

Recent verstoord gebied op de strandvlakte (HDE32A)

Beschrijving

Dit gebied betreft het recent verstoorde gebied ter hoogte van de strandvlakte. De recente verstoring is veroorzaakt door bebouwing die tot stand is gekomen in de 20^e en 21^e eeuw.

Waardebepaling

Dit deel van de gemeente kan archeologische waarden bevatten, maar de aard en precieze ligging daarvan is (deels) nog onbekend. Op grond van de aanwezige bebouwing bestaat de kans dat de eventueel aanwezige archeologische waarden verstoord zijn geraakt. Het aantreffen van archeologische waarden is iets minder waarschijnlijk op de strandvlakte dan op de strandwal (zie vorige gebiedsbeschrijving).

Vrijstellingsgrens

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 10.000 m² of groter en een diepte van 40 cm of dieper dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. Plannen die niet aan deze criteria voldoen zijn vrijgesteld van de archeologische onderzoeksplicht.

Historische bewoningsconcentratie (HDE1A t/m HDE6A)

HDE1A Historische bewoningsconcentratie Heemstede

De oorsprong van de historische bewoningsconcentratie Heemstede gaat terug tot minimaal de 11^e eeuw. Historisch kaartmateriaal laat zien dat de bewoning zich oorspronkelijk concentreerde langs de zogenoemde 'Voorwegh' en 'Achterwegh', twee noord-zuid (op de lijn van de strandwal) georiënteerde wegen. Met de komst van de Heren van Heemstede en de bouw van het slot aan het Spaarne zullen in de bewoningskern naast de gewoontelijke activiteiten veel gespecialiseerde vormen van ambacht en nijverheid zijn ontstaan die in de behoeftes van de kasteelheren konden voorzien. Aan de westzijde van de historische bewoningsconcentratie zijn in 1977 restanten van een kelder, aardewerk en menselijk botmateriaal (1500-1850) aangetroffen. Het gebied is archeologisch van hoge waarde.

HDE2A Historische bewoningsconcentratie Zandvaarterbuurt

De Zandvaarterbuurt bevindt zich ten noordwesten van de oude kern van Heemstede. Het is niet duidelijk hoe oud deze bewoningskern is. De naam suggereert dat de kern is ontstaan naar aanleiding van de zandwinningsactiviteiten die typerend waren voor de duinstreek. Voor de grootschalige stadsuitbreidingen van steden zoals Amsterdam werd in de 16^e en 17^e eeuw namelijk grote hoeveelheden zand aangevoerd uit Zuid-Kennemerland. Voor het verschepen van het zand werden vaarten aangelegd. De Zandvaarterbuurt bevond zich aan een dergelijke 'Santvaert', te zien op kaartmateriaal uit het begin van de 17^e eeuw. Na de 16^e- en 17^e-eeuwse zandwinningen ontwikkelde de Zandvaarterbuurt zich tot centrum van blekerijen. Dit duurde voort tot in de 20^e eeuw. Binnen de bewoningsconcentratie zijn geen archeologische waarnemingen bekend. Het gebied is archeologisch van hoge waarde.

HDE3A Historische bewoningsconcentratie De Glip

De Glip is een voormalig buurtschap ten zuiden van het historische Heemstede. Sinds 1653 maakte het onderdeel uit van de heerlijkheid Heemstede. De Glip werd ook wel de 'Princebuurt' genoemd en als zodanig al in 1580 in een akte vermeld. Over de exacte ouderdom van deze buurt is weinig bekend. De naam De Glip wordt pas vanaf de 17^e eeuw gebruikelijk. Aanvankelijk vormde De Glip de kern van Bennebroek, ook eens behorende bij de heerlijkheid Heemstede. In 1653 werd Bennebroek zelfstandig en kwam al het land ten noorden van de Swartsenburgerlaan - waaronder De Glip - bij Heemstede. In 2004 zijn tijdens een inventariserend onderzoek zand- en turfwinningkuilen en een greppel aangetroffen, respectievelijk te dateren in de 20^e en 18^e eeuw. Het gebied is archeologisch van hoge waarde.

HDE4A Kerkerrein centrum Heemstede

De kerk van Heemstede kent een laatmiddeleeuwse oorsprong. Bekend is dat al in de 14^e eeuw aan de Achterweg een kapel werd gebouwd. Nadat deze werd verwoest, is op dezelfde plek een kerk gebouwd. Tegenwoordig bevindt zich hier nog steeds de in 1623 gebouwde één-beukige dorpskerk. In 1652 is de kerk vergroot met een zijbeuk, het zogenoemde Noorderkruispan. Vanwege de zeer hoge bouwhistorische waarde is het gebouw aangewezen als Rijksmonument. Op het terrein zijn geen archeologische waarnemingen bekend. Wel is ten noordwesten van de kerk in het verleden menselijk botmateriaal aangetroffen (zie HDE1A). Het gebied is archeologisch van hoge waarde.

HDE5A Het Oude Slot

Het Oude Slot is vermoedelijk gebouwd tussen 1280 en 1290. Vervolgens is het kasteel een aantal malen verwoest (in 1393, 1404 en 1426) en wederom opgebouwd. Het oorspronkelijke kasteel bestond uit drie vleugels rond een binnenplein. Aan de zuidzijde bevond zich geen bebouwing. In 1810 is het kasteel afgebroken. De contouren van het slot zijn nog goed waarneembaar (grachten met een klein eiland). Het landgoed draagt ook nog steeds de naam Het Oude Slot. De Vredesbrug uit omstreeks 1648 is nog aanwezig, evenals de 'Duivenpoort', het 'Tecklenburgse Poortje' en de stenen toegangspoort met heraldische wapens. De huidige Timorstraat en Slotlaan maakten eens onderdeel uit van de 'Hoff Laen', de verbinding tussen de woonkern en het toenmalige slot. In 1947 is het kasteelterrein met bijbehorende grachten onderzocht. Daarbij konden vijf bouwfasen worden onderscheiden. Het gebied is archeologisch van zeer hoge waarde.

HDE6A Berkenrode

Het kasteel (later buitenplaats) Berkenrode is gelegen langs de Herenweg en dateert vermoedelijk uit de 15^e eeuw. Net als het Slot Heemstede is Berkenrode meerdere malen verwoest en weer opgebouwd. Zo werd het gebouw in 1573 bij het Beleg van Haarlem in de as gelegd, maar ook in 1645 en 1747 is het kasteel afgebrand. Aan het einde van de 18^e eeuw werd (de nu

buitenplaats) Berkenrode op een nieuwe plek gebouwd, namelijk daar waar zich voorheen het kleine buitenplaatsje Westerduin bevond. Westerduin dateert uit het begin van de 17^e eeuw en bevond zich nabij de Willem Klooslaan. Het oude Berkenrode werd vervolgens gesloopt.

Tijdens archeologisch onderzoek in 1956 is een deel van de fundamenteën en uitbraaksleuven behorende bij Berkenrode getraceerd. Ook zijn drie bakstenen putten gevonden. Het aardewerk dat tijdens het onderzoek van de drooggelegde vijver is aangetroffen dateert uit de 16^e en 17^e eeuw. De aangetroffen funderingen dateren uit de 15^e eeuw. Het gebied is archeologisch van hoge waarde.

Historische buitenplaatsen (HDE7A t/m HDE32A)

HDE7A Overbos

Kennemerwaard, Overbos en Kennemerduin (alle gelegen aan de oostzijde van de Herenweg) vormden gezamenlijk eens de overtuin van Berkenrode (HDE6A). Kennemerwaard werd in 1793 een zelfstandige buitenplaats (HDE16A). Ook Kennemerduin werd bebouwd (HDE15A).

HDE8A Bosbeek

Buitenplaats Bosbeek wordt voor het eerst vermeld in de 17^e eeuw als zijnde in eigendom van een Haarlemse koopman. Na 1661 werd de naam van de buitenplaats gewijzigd in Rustmeer. Enkele jaren later werd Rustmeer samengevoegd met het naburige Meervliet. Vervolgens werd de buitenplaats afgebroken. Kort na 1700 werd een nieuw huis gebouwd dat wederom Bosbeek werd genoemd. In 1784 kwam het landgoed in bezit van de familie Hope, die het meer dan een eeuw lang bewoonde in de zomermaanden. Zij bezaten al de ten noordwesten van Bosbeek gelegen buitenplaats Groenendaal. Het huis van Groenendaal werd gesloopt, met uitzondering van de centrale koepelruimte (alsnog afgebroken in 1970). Het huis Bosbeek werd zodoende ook het hoofdgebouw van landgoed Groenendaal. In 1913 werd het gezamenlijke landgoed verkocht aan de gemeente Heemstede. Groenendaal werd afgescheiden van Bosbeek en kreeg de functie van openbaar wandelbos. In 1950 werd de buitenplaats gekocht door de congregatie van de Zusters van de Voorzienigheid. In de bijgebouwen is een verpleeginrichting gevestigd.

Op het landgoed zijn twee waarnemingen gedaan. De eerste betreft een bijzondere vondst, namelijk een mantelspeld (een spiraalfibula) uit de late ijzertijd (250-12 v.C.). De tweede waarneming bestaat uit een 17^e-eeuwse muntvondst.

HDE9A Huis Bronstee

De buitenplaats Bronstee wordt voor het eerst vermeld in de jaren dertig van de 17^e eeuw. Aan het einde van de 19^e eeuw is de buitenplaats verdwenen. De Bronsteeweg verwijst nog naar de locatie van de voormalige buitenplaats. Veel is over de ontwikkeling van deze buitenplaats niet bekend.

HDE10A Gliphoeve

De Gliphoeve (ook wel Bleeklust of Bleekrust) is ontstaan uit een laken- en linnenblekerij die tot het buurtschap de Glip behoorde. De blekerij ging in 1811 failliet, waarna het grondgebied werd opgekocht door een Amsterdamse koopman. Hij veranderde de blekerij in een buitenplaats dat hij Bleekrust noemde. In 1822 werd de naam gewijzigd in Gliphoeve. De Gliphoeve bleef tot de jaren dertig van de 20^e eeuw in gebruik als buitenplaats, daarna is het huis permanent bewoond geraakt.

HDE11A Groenendaal

De oorsprong van Groenendaal gaat terug tot in het begin van de 17^e eeuw. Vervolgens is het landgoed talloze malen uitgebreid. Zo werd in de eerste helft van de 18^e eeuw de kleine buitenplaats Westberglaan (voordien Het Lam) bij Groenendaal gevoegd. In 1742 werd het huis De Driesprong gesloopt en kwam de bijbehorende grond in het bezit van Groenendaal. Na de sloop van het hoofdgebouw aan het einde van de 18^e eeuw is Groenendaal verworden tot een bos. Het voormalig landgoed Meer en Berg (HDE20A) maakt sinds 1948 ook deel hiervan uit, tot 1913 ook Bosbeek (HDE.8A). In 1987 is op het landgoed een bijzondere vondst gedaan in de vorm van een mantelspeld uit de late ijzertijd (250-12 v.C.). In 1983 zijn fundamenteën van een kelder en keramiek daterend uit de nieuwe tijd zijn aangetroffen.

HDE12A De Hartekamp

Het landgoed en huis De Hartekamp dateert uit de 17^e eeuw. Aanvankelijk bevond zich hier een boerenhofstede, Thorenvliet. Vanaf 1662 werd de naam veranderd in Hartekamp, het herenhuis is gebouwd kort na 1692. Tegenwoordig is het terrein in

gebruik van een zorginstelling. Het historische landhuis, oranjerie en stallen zijn bewaard gebleven. In 2003 heeft op een deel van het terrein (rond de bestaande bebouwing van De Hartekamp) een inventariserend booronderzoek plaatsgevonden. Hieruit is gebleken dat in het onderzochte gebied geen archeologische waarden mogen worden verwacht

HDE13A Eikenrode/Hertenduin/Hagenduin/Linneaushof

Eikenrode, Hertenduin en Hagenduin (aan de oostzijde van de Herenweg) vormden de overplaats van Hartekamp (HDE12A). De Linneaushof is onder meer bekend geworden doordat Carolus Linneaus hier tussen 1736 en 1738 talrijke planten heeft gekweekt en bestudeerd.

In 2000 is ter plekke van de voormalige PABO 'De La Salle' (Hagenduin) een booronderzoek verricht. Hierbij is vondstmateriaal aangetroffen dat wijst op een plaatselijke ijzerproductie, in de Romeinse tijd of vroege middeleeuwen.

HDE14A Ipenrode

Tussen de Herenweg en de duinen, in de strandvlakte, stond in de 16^e eeuw het huis de Koeckoek. Vermoedelijk betreft het van oorsprong een boerderij, gebouwd in de late middeleeuwen. Het land behorende bij deze boerderij is aan het einde van de 16^e eeuw opgesplitst. Op ieder stuk land is vervolgens een nieuwe boerderij of hofstede gebouwd; de Voorkoeckoek (voor het eerst genoemd in 1608, ten oosten van de Aerdenhoutse Vaart) en de Achterkoeckoek (ten westen van de Aerdenhoutse Vaart). Rond het midden van de 17^e eeuw is op het landgoed de Voorkoeckoek een zogenoemde heerschapwoning gebouwd. De oude boerderij de Voorkoeckoek bleef daarna nog enige jaren bestaan. Vanaf het eerste kwart van de 18^e eeuw is het herenhuis verbouwd (of opnieuw gebouwd) en kreeg het de naam Ipenrode. Kort na 1760 werd het terrein uitgebreid met gronden die oorspronkelijk tot Leiduin behoorden. Aan de oostzijde van het terrein staat nog het huidige huis Ipenrode. Tijdens archeologisch inventariserend onderzoek in 1996 zijn binnen de vierkante omgrachting uitbraaksleuven aangetroffen die vermoedelijk behoren tot de voormalige boerderij/hofstede De Voorkoeckoek.

HDE15A Kennemerduin

Ten oosten van de Herenweg, bij de Kerklaan, bevond zich in 1672 een posthuis met stal voor het verwisselen van de koetspaarden op het traject Amsterdam - Den Haag. Rond 1760 liet de heer van Heemstede het terrein achter het posthuis afzanden en beplanten. De eigenaar van het posthuis kreeg het terrein vervolgens in erfpacht. In 1854 werd de posterij definitief opgeheven. Kennemerduin vormde gezamenlijk met Kennemeroord (HDE16A) en Overbos (HDE7A) eens de overtuin van Berkenrode.

HDE16A Kennemeroord

Het landgoed Kennemeroord is gelegen tussen de Herenweg en Burgermeester van Lennepweg. Op de hoek van Kennemeroord stond sinds 1642 de herberg De Dorstige Kuil. De herberg werd in 1793 verkocht en een jaar later afgebroken om ruimte te maken voor de bouw van het huis Kennemeroord. Het oorspronkelijke huis is inmiddels gesloopt. Aan de Koediefslaan is nog de oranjerie en de tuinmanswoning bewaard gebleven. Het landgoed vormde eens samen met het Overbos (HDE7A) en Kennemerduin (HDE15A) de overtuin van het landgoed Berkenrode. Ter plekke van het landgoed werd in 1986 een onbekend aantal fragmenten aardewerk aangetroffen uit de late middeleeuwen/nieuwe tijd.

HDE17A Hageveld

De buitenplaats Hageveld is ontstaan op het terrein van het voormalig Bernadieten- of Cisterciënzerklooster, op een voormalige uitloper van de strandwal. Dit klooster stond hier sinds 1456/58 en werd tijdens de reformatie (1572) weer opgeheven. De bezittingen van het voormalige klooster werden onder beheer gesteld van het geestelijk Comtoir van Haarlem, waaronder ook een hofstede met woning. In 1677 wordt deze hofstede met de naam Bernaditen Clooster aangeduid. Dit huis werd in 1860 afgebroken. Kort daarop verrees enigszins ten westen van dit oorspronkelijke huis een nieuwe villa. In de 19^e eeuw zijn ook de (resterende) kloostergebouwen gesloopt. Tussen 1920 en 1930 verscheen op de plaats van het voormalige buitenhuis de nieuwbouw van het Bisschoppelijk Seminarie Hageveld. Op het terrein Hageveld zijn tijdens onderzoek in 1958 archeologische vondsten uit de Romeinse tijd gedaan. Naast het gebruikelijk lokaal vervaardigde materiaal zijn ook fragmenten import aardewerk aangetroffen. Recent onderzoek heeft aangetoond dat het landgoed een bewoningsgeschiedenis van 5000 jaar heeft.

HDE18A Huis te Manpad

In 1558 werd hier voor het eerst melding gedaan van een buitenplaats. In 1630 gaf de toenmalige eigenaar de opdracht om het hoofdgebouw te bouwen. Na 1666 werd het naastgelegen Cleyne Huys te Manpat aan het landgoed toegevoegd. In 1708 werd het Huis te Manpad nogmaals uitgebreid met de aankoop van een stuk land en een huis met de naam De Capel. Rond het jaar 1720 en 1730 werd Huis te Manpad ingrijpend verbouwd. Het huis is tot op heden bewaard gebleven.

HDE19A Dennenheuvel & Bloemenoord

Dennenheuvel en Bloemenoord vormden eens het overbos bij het Huis te Manpad (HDE18A).

HDE20A Meer en Berg

In 1695 wordt voor het eerst gesproken van het huis Meer en Berg. In 1730 werd het terrein uitgebreid met de aangrenzende buitenplaats. In het begin van de 20^e eeuw werd de oude woning aan de Glipperweg gesloopt en door een nieuw huis gebouwd. In 1948 kocht de gemeente de buitenplaats en voegde een deel bij het wandelbos Groenendaal en gebruikte een ander deel voor woningbouw.

HDE21A Mariënheuvel

Mariënheuvel maakte tot het begin van de 20^e eeuw onderdeel uit van Meer en Berg (HDE20A).

HDE22A Meer en Bosch

In 1643 kocht een bewindhebber van de Oostindische Compagnie, het kleine buitenplaatsje Het Paradijs. In 1668 werd het terrein uitgebreid met een boerderij. Tussen 1785 en 1696 werd vervolgens een nieuwe buitenplaats gebouwd. Enkele jaren later werd het terrein uitgebreid met een koepel, een menagerie en bijgebouwen. In 1798 werd de naam Meer en Bos aan de buitenplaats gegeven. Deze naam werd tot ca. 1810 naast de oude naam Het Paradijs gebruikt. Ondanks de gedeeltelijke bebouwing van het terrein zijn het buitenhuis en de tuinaanleg zijn voor een deel bewaard gebleven.

HDE23A Galgenveld

De vaste galg bevond zich meestal op een strategische plek aan de rand van het rechtsgebied. Een dergelijke locatie was vooral bedoeld om bezoekers te laten weten dat de wet hier serieus genomen diende te worden. De keuze voor het galgenveld te Heemstede is dan ook niet verwonderlijk. Nieuwkomers over het water konden zo bij binnenkomst van het gebied zien wat hun te wachten stond als zij zich niet aan de regels hielden. De daadwerkelijke executie vond overigens vermoedelijk plaats in het centrum van Heemstede, voor de ogen van de inwoners. Het lijk werd vervolgens vervoerd naar het galgenveld en weer opgehangen, waar het na verloop van tijd in de daaronder liggende galgenput viel.

HDE24A Molen Schouwbroeker polder

Voormalige poldermolen, gelegen op de hoek van de Eerelmanstraat/Tooropkade. De molen is in het eerste kwart van de 20^e eeuw afgebroken.

HDE25A Molen nabij het oude klooster

Voormalige molen nabij het oude klooster. De molen is zichtbaar op de topografische kaart van 1894-1923.

HDE26A Molen nabij het Oude Slot

Voormalige molen nabij het voormalige klooster. De molen is zichtbaar op de topografische kaart van 1894-1923. Mogelijk is dit één van de molens die ook op 17^e-eeuws kaartmateriaal staat aangeduid bij de 'Molewerf'. Op deze kaart wordt gesproken van een Korenmolen.

HDE27A Molentje van Groenendaal

Windmolen op de hoek Herfstlaan/Burgermeester van Rappardlaan. De Molenlaan loopt hier ten noordoosten van. Deze molen is omstreeks 1780 gebouwd in opdracht van de toenmalige eigenaar van het landgoed Groenendaal. De molen had als functie de bevloeiing van het park op de droge zandgrond. In 1781 werd naast de molen een stoommachine gebouwd om zorg te dragen voor voldoende aan- en afvoer van water voor de vijvers, fontein, enzovoorts. Het was de één van de eerste stoommachines in Nederland, maar is inmiddels gesloopt. De molen is gespaard gebleven en in 1990 gerestaureerd.

HDE28A Molen van Höcker/De Nachtegaal

Voormalige stellingmolen (koren) ten zuiden van de Glipperdreef in het verlengde van de Dr. J. Th. De Visserstraat. Een restant van de molen is nog zichtbaar. Het betreft een Rijksmonument.

HDE29A Overig onbebouwd gebied op de strandwal

Onbebouwd gebied zonder (bekende) archeologische waarden, gelegen ter hoogte van de strandwal.

HDE30A Overig onbebouwd gebied op de strandvlakte

Onbebouwd gebied zonder (bekende) archeologische waarden, gelegen ter hoogte van de strandvlakte.

HDE31A Recent verstoord gebied op de strandwal

Gebied gelegen op de strandwal zonder (bekende) archeologische waarden waarvan bekend is dat de ondergrond in het recente verleden is verstoord.

HDE32A Recent verstoord gebied op de strandvlakte

Gebied gelegen op de strandvlakte zonder (bekende) archeologische waarden waarvan bekend is dat de ondergrond in het recente verleden is verstoord.

BIJLAGE 4 PROCEDURE BESLUITVORMINGSPROCES ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

De aanvrager van een vergunning dient, als dat op grond van de Archeologische Waardenkaart Heemstede noodzakelijk wordt geacht, een archeologisch bureauonderzoek te laten uitvoeren. Het doel is primair het vaststellen van de behoudenswaardigheid van archeologische resten. Indien de gemeente verantwoordelijk is voor een bepaalde vergunningverlening wordt nagegaan of er archeologische waarden in het geding zijn.

1. Bureauonderzoek

De cyclus van archeologische monumentenzorg begint met een inventarisatie van wat er van een gebied bekend is. Hierbij wordt informatie verzameld over al bekende vindplaatsen, historische structuren, geologie, bodemgesteldheid, historisch grondgebruik en archeologie ter plaatse. Ook wordt gekeken naar het huidige grondgebruik en of er al verstoringen van het gebied hebben plaatsgevonden.

Dit bureauonderzoek dient, afhankelijk van de resultaten, aangevuld te worden met nader onderzoek. Indien er geen archeologische waarden in de grond aanwezig blijken te zijn, zijn er vanuit archeologisch oogpunt geen bezwaren tegen vergunningverleningen of ontheffingen van het bestemmingsplan.

Indien de rapportage(s) niet voldoet (voldoet) aan de inhoudelijke voorschriften die hiervoor gelden, kan de gemeente, conform de standaardprocedure bij de ontvankelijkheidstoets, binnen 4 weken om aanvullende gegevens vragen. De aanvrager heeft vervolgens maximaal 4 weken de tijd om de aanvullende gegevens aan te leveren. Doet de aanvrager dit niet of is de aanvulling onvoldoende, dan kan de gemeente besluten de aanvraag verder buiten behandeling te laten.

2. Inventariserend veldonderzoek

Om op een verantwoorde manier rekening te kunnen houden met de archeologische waarden, is het belangrijk om terreinen met een archeologische verwachting nader te onderzoeken. Dit gebeurt door een veldkartering en slootkantinspectie, waarbij het oppervlak van een toekomstige bouwlocatie wordt belopen om archeologische sporen te traceren en de eventuele zichtbaarheid ervan vast te stellen. Door middel van grondboringen en proefsleuven wordt nagegaan of er archeologische waarden in de bodem aanwezig zijn.

Het veldonderzoek mondt uit in een schriftelijke rapportage. Het rapport besluit met een zogenoemd selectieadvies over het vervoltraject. Op basis van dit selectieadvies neemt het college een selectiebesluit, na het raadplegen van een onafhankelijke senior archeologische adviseur. Hierbij wordt besloten of er aan de vergunningverlening of ontheffing voorwaarden worden verbonden ter bescherming van de archeologische waarden. En zo ja, welke. Met andere woorden, in het selectiebesluit wordt aangegeven welke gevolgen de bevindingen hebben voor de verdere uitwerking van het betreffende plan of besluit.

3. Archeologisch vervolgonderzoek

Bij deze besluitvorming is het behoud van archeologische waarden in situ (in de bodem) het uitgangspunt. Hierbij wordt geen onderscheid gemaakt in de perioden waaruit de archeologische waarden dateren. Anders gezegd, alle historische perioden worden in Heemstede van belang geacht.

Behoud in situ kan worden gerealiseerd door een archeologisch waardevolle vindplaats buiten ruimtelijke ontwikkelingen te houden of - plantechnisch of civieltechnisch - in te passen in de inrichting van het plangebied. Plantechnische inpassing van archeologie houdt in dat het plan zodanig wordt geherstructureerd dat op de locatie van de archeologische waarden geen bodemverstorende activiteiten zullen plaatsvinden. Bij civieltechnische inpassing worden bouwgrepen ter plaatse van de archeologische waarden zodanig uitgevoerd dat aantasting wordt voorkomen of geminimaliseerd.

Niet in alle gevallen hoeft het college echter te kiezen voor behoud in situ. Wanneer andere (maatschappelijk of economische) belangen zwaarder wegen - dit ter beoordeling van het college - zal aan de vergunningverlening of ontheffing de voorwaarde worden verbonden dat de aanvrager over dient te gaan tot archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving. Oftewel er wordt besloten tot behoud ex situ.

Voorafgaand aan de archeologisch vervolgonderzoek - de opgraving - wordt een programma van eisen opgesteld, waarin het uitgevoerde onderzoek wordt samengevat, de verwachtingen worden gegeven wat voor soort archeologische sporen en vondsten aanwezig kunnen zijn en welke bijdrage het onderzoek kan leveren aan het beantwoorden van de onderzoeksvragen naar de bewoningsgeschiedenis. Ook worden de eisen opgeschreven die aan de uitvoering van het veldwerk en de rapportage worden gesteld.

Tijdens de opgraving worden de archeologische structuren in kaart gebracht, gefotografeerd en beschreven. Vervolgens wordt de gehele administratie in een digitaal bestand omgezet, zodat de gegevens voor analyse toegankelijk worden. De vondsten en monsters worden na opgraving gedocumenteerd en bewaard in het archeologisch depot.

Dit conform alle geldende kwaliteitsregels van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Het eigendomsrecht komt na opgravingen toe aan de provincie. Vanuit het provinciaal depot kunnen vervolgens vondsten ter beschikking worden gesteld ten behoeve van lokale exposities.

Tot slot het volgende. De gemeente Heemstede is niet alleen bevoegd gezag, maar ook initiatiefnemer van bodemversturende activiteiten. Net als iedere andere "verstoorder" dient zij in de onderhavige gevallen archeologisch (voor)onderzoek uit te laten voeren.

Op de volgende pagina is het proces aangegeven dat doorlopen dient te worden, indien een vergunningaanvraag uiteindelijk leidt tot een opgraving. Tevens geeft het schema aan hoe de rolverdeling in het proces is. Iedere stap eindigt met de afweging of er voldoende informatie beschikbaar is om een verantwoorde beslissing over eventuele vervolgcacties te kunnen nemen. Als er geen archeologische waarden in de grond blijken te zitten of worden verwacht, stopt het proces na stap 4 of 7. Er vindt op deze wijze een trechtering plaats van betrekkelijk eenvoudige onderzoeksmethoden in de beginfase, naar meer complexe en kostbare werkzaamheden. Op deze wijze wordt in de ruimtelijke ordening het archeologisch belang meegewogen via een proportionele inzet van middelen. Het spreekt voor zich dat we hierbij grote waarde hechten aan de uitwerking van het archeologisch onderzoek: het draagt immers bij aan de kennisvergroting van het Heemsteedse bodemarchief.

PROCEDURE ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK:			
Gemeente	Initiatiefnemer Gemeente, particulier, projectontwikkelaar	Archeologisch senior-adviseur (gecertificeerd)	Archeologisch bedrijf (gecertificeerd)
	1. Vraagt vergunning aan in verband met planrealisatie		
2. Stelt op basis van de archeologische beleidskaart de initiatiefnemer de eis tot archeologisch bureauonderzoek (archeologisch vooronderzoek)			
	3. Geeft opdracht tot bureauonderzoek		
			4. Verricht bureauonderzoek, leidend tot archeologisch advies
5 Stelt aan initiatiefnemer de eis tot inventariserend veldonderzoek (archeologisch vooronderzoek)			
	6. Geeft opdracht voor uitvoering inventariserend veldonderzoek		
			7. Voert inventariserend veldonderzoek uit en verzorgt de rapportage (vooronderzoek)
		8. Analyseert en interpreteert resultaten van het inventariserend veldonderzoek in de vorm van een selectieadvies	
9. Neemt selectiebesluit op basis van selectieadvies			
10. Geeft opdracht tot opstellen van het programma van eisen voor definitieve opgraving			
		11. Stelt het programma van eisen op voor definitieve opgraving	
12. Keurt programma van eisen goed			
13. Geeft opdracht tot directievoering van de definitieve opgraving			
	14. Geeft opdracht tot uitvoering van de definitieve opgraving		
		15. Realiseert directievoering tijdens de definitieve opgraving	15a. Voert de definitieve opgraving uit en verzorgt de rapportage
		16. Adviseert de bevoegde overheid over de rapportage	
17. Keurt de rapportage goed			

BIJLAGE 5 OVERZICHT MONUMENTEN IN HEEMSTEDE

A RIJKSMONUMENTEN IN HEEMSTEDE	
Adres/object	
1.	Achterweg 5 (Landhuis Meer en Bosch)
2.	Achterweg 11
3.	Bronsteeweg 1
4.	Casper Fagellaan 8/10
5.	Hageveld 15 (Complex Hageveld)
6.	Dennenheuvel/Herenweg (delen van 18-eeuwse park)
7.	Glipperdreef 193/195/197 (Complex Mariënheuvel/Meer en Berg)
8.	Glipperdreef 209/Groenendaal 3 (Complex Bosbeek/Groenendaal)
9.	Glipperpad 1
10.	Glipperweg 9 (Complex Glijphoeve)
11.	Glipperweg 60 (Tulpenbrug)
12.	Glipperweg 69 (Korenmolen de Nachtegaal)
13.	Glipperweg 7
14.	Glipperweg 72
15.	Herenweg 5 (Complex De Hartekamp)
16.	Herenweg 7/9 (Complex Huis te Manpad)
17.	Herenweg 8 (delen van park Eikenrode)
18.	Herenweg 19/21 (voormalige Bollenschuur)
19.	Herenweg 63/65
20.	Herenweg 88 (orgel van de RK Kerk van de H. Bavo)
21.	Herenweg 117
22.	Herenweg 119
23.	Herenweg 133 (Complex Berkenrode)
24.	Herenweg 138 BY (Hek, IJskelder)
25.	Herenweg 142 (Welgelegen)
26.	Herenweg 145 (Berkenrode)
27.	Ir. Lelylaan 3-6 (Complex Oude Slot)
28.	Kadijk 36 (Bollenschuur)
29.	Koediefslaan 69 (Dorstige Kuil)
30.	Koediefslaan 97/99/101
31.	Koediefslaan 121
32.	Leidsevaartweg 1 (gebouw voor bloembollencultuur)
33.	Leyweg II (Complex Leyduin (gedeeltelijk: Historisch park- en tuinaanleg)
34.	Manpadslaan 1,3 en 5,7
35.	Raadhuisplein 1
36.	Raadhuisplein 9
37.	Wilhelminaplein 4
38.	Wilhelminaplein (Nederlands Hervormde Kerk)
39.	Willem v.d. Veldekade 2
40.	Camplaan 18 (Pinksterkerk)

B		GEMEENTELIJKE MONUMENTEN HEEMSTEDE
Object/adres		
1.	Achterweg 5 (Salem, Meer en Bosch)	
2.	Achterweg 2 (dr. A.M. Lorentz De Haas laboratorium)	
3.	Achterweg 13, 15 en 17 (ensemble)	
4.	Blekersvaartweg 7 en 8	
5.	Blekersvaartweg 19/19a	
6.	Blekersvaartweg 23	
7.	Blekersvaartweg 24	
8.	Bronsteeweg 49	
9.	Bronsteeweg 59	
10.	Glipperweg 59	
11.	Haemstedeplein e.o. (Haemstedeplein 2-42, Heamstedelaan 8-12, Eikenlaan 1-8 en Zandvaartkade 1-15)	
12.	Herenweg 6	
13.	Herenweg 61	
14.	Herenweg 87	
15.	Herenweg 135	
16.	Herenweg 141	
17.	Herenweg 143	
18.	Herfstlaan 3	
19.	Julianaplein 1	
20.	Kerklaan 7	
21.	Kerklaan 13 en 15	
22.	Kerklaan 103	
23.	Manpadslaan 12	
24.	Marisplein 5	
25.	Raadhuisstraat 24 (Raadhuisstraat 22a, 24a en Postlaan 1)	
26.	Raadhuisstraat 27	
27.	Raadhuisstraat 87	
28.	Raadhuisstraat 103	
29.	Sportparklaan 6	
30.	Tooropkade 1	
31.	Roemer Visscherplein 25	
32.	Van Merlenlaan 31	
33.	Voorweg 24	
34.	Wilhelminaplein 12	
35.	Raadhuisstraat 28	
36.	Raadhuisstraat 49	
37.	Hageveld 1	
38.	Hageveld 5	
39.	Hageveld 7	
40.	Raadhuisplein 3	
41.	Raadhuisplein 5	
42.	Raadhuisplein 7	
43.	Van Merlenlaan 1	
44.	Van Merlenlaan 3	
45.	Van Merlenlaan 5	
46.	Van Merlenlaan 7	
47.	Kunstwerk "De Pelikaan", Laan van Rozenburg	
48.	Kunstwerk "De Levensgang", v.d. Eijndekade	

B		VERVOLG GEMEENTELIJKE MONUMENTEN IN HEEMSTEDE
		Object/adres
49.		Kunstwerk "Vrijheidsbeeld", Vrijheidsdreef
50.		Overboslaan 6-8
51.		Grafmonument familie van Verschuer-Brabants (voorheen provinciaal monument)
52.		Grafmonument familie van Vollenhoven (voorheen provinciaal monument)
53.		Grafmonument familie Müller-Rivet (voorheen provinciaal monument)
54.		Grafmonument familie Van Lennep (voorheen provinciaal monument)
55.		Van Merlenlaan 4/4a

C		PROVINCIALE MONUMENTEN HEEMSTEDE
		Object/adres
1.		Kadijk 29
2.		Eijkmanlaan (grenspaal)
3.		Glipperdreef (grenspaal)
4.		Herenweg 40
5.		Complex gemeente Waterleidingen Amsterdam (Leidsevaartweg 73/Vogelzangseweg 21)
6.		Leidsevaartweg 57-67
7.		Leidsevaartweg 75/77
8.		Nijverheidsweg 5
9.		Marisbrug (J.H. Weisenbruchweg/Pr. Mauritslaan)
10.		Crayensterbrug (Peter de Hooghstraat/Willem de Zwijgerlaan)
11.		Glipperbrug (Glipperweg)
12.		Bronsteebrug (Wagnerkade/Pieter de Hooghstraat)

BIJLAGE 6 OVERZICHT BEELDENE KUNST IN DE OPENBARE RUIMTE

	Object	Locatie	Kunstenaar
1.	Fontein	Valkenburgerplein	Karola Veldkamp
2.	Oorlogsmonument	Vrijheidsdreef	Mari Andriessen
3.	Beeld "Bok springende jongens"	Julianaplein	Kees Verkade
4.	Beeld "Spelend leren"	Julianaplein	H.A. van den Eijnde
5.	Reliëf "De Levensgang"	Van den Eijndekade	H.A. van den Eijnde
6.	Brugdeel Bronsteebrug	Pieter de Hooghstraat	H.A. van den Eijnde
7.	Constructie	Beatrixplantsoen	Nicole van der Heijden
8.	Brugdeel	J.H. Weisenbruchweg	H.A. van den Eijnde
9.	Beeld	Sportparklaan	Willem Snitker
10.	Beeld "De Pelikaan"	Laan van Rozenburg	H.A. van den Eijnde
11.	Beeld "Venus en Cupido"	Raadhuisplein (tuin Raadhuis)	Niet bekend
12.	Beeld	Binnenweg	J.W. Wong Lun Hing
13.	Reliëf	Raadhuisplein	Tobias Vermeer
14.	Constructie	Bronsteeweg	Erik van Spronsen
15.	Brugdeel	Glipperbrug	H.A. van den Eijnde
16.	Brugdeel	Crayensterbrug	H.A. van den Eijnde
17.	Brugdeel	Heemsteedse Dreef	H.A. van den Eijnde
18.	Vaas	Raadhuisplein (tuin Raadhuis)	W.C. Brouwer
19.	Beeld "Prinseneiland"	Dixlaan	Harald Schole
20.	Beeld "De Vierhoek"	Roemer Visscherplein	Frans Hage
21.	Beeld "De Kikkerwachters"	Molenwerfslaan	Karola Veldkamp
22.	Beeld "Flag"	Herenweg	Andrew March
23.	Beeld	Tuin achter Burgerzaal	H. van der Ban
24.	Beeld "Onuitputtelijke voorraden"	Overboslaan	Theo Schepens
25.	Beeld	Brugdek Van Merlenbrug	Louise Schouwenberg
26.	Brugdeel "Drinkwater"	Amstelbrug, Amstellaan	Barbara Kletter
27.	Beeld "Adriaan Pauw"	Ir. Lelylaan	Ellen Wolff
28.	Kunstwerk "De Griffioen"	Raadhuisplein	Carel Lanfers
29.	Beeld "De Bleeker"	Bleekveld, Wasserij Annalaan	Wil van de Velde-Heemskerk
30.	Beeld "Het Gat"	Ir. Lelylaan	Edwardt Hilgeman
31.	Beeld "De Vogelaar"	Schollevaartlaan	John Verhagen
32.	Kunstwerk "Vier seizoenenbank"	Binnenweg	Ontwerp Sietske van Gilse